

К.М. Елшибекова, А.Р. Шобабаева

С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ Ұлттық медицина университеті

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ФАРМАЦЕВТИКАЛЫҚ ӨНЕРКӘСІПТЕРІНІҢ КАДРЛАРМЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТІЛУ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

Өнеркәсіптің тиімді жұмысы көп жағдайда қызметкерлерге тәуелді және оның кәсіби дағдысымен, білімімен және жоғары біліктілігімен анықталады. Қызметкерлер өнеркәсіптің алға қойған мақсатына жету үшін негізгі әлеуеті, ажырамас бөлігі және ішкі қозғаушы ресурсы болып табылады.

Түйінді сөздер: фармацевтикалық өнеркәсіп, фармацевтикалық кадрлар, лауазымдар.

Фармацевтикалық өнеркәсіп мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігінің қамсыздандыруы үшін стратегиялық сала болып табылады. Отандық фармацевтикалық өнеркәсіптердің дамуы инновациялы дәрілік заттар өндіруде жаңа заманауи технологиялар енгізуге, қазақстандық дәрілік препараттар брендин ашуға және нарықта жылжытуға мүмкіндік береді. Отандық фармацевтикалық өнеркәсіп саласының дамуы – күрделі, көп күшті қажет ететін, қымбат және халықтың денсаулығын сақтау мен амандықтарын қамтамасыз етуге қажетті үрдіс болып отыр. Отандық дәрі - дәрмекпен жеткілікті деңгейде қамтамасыз ету үшін отандық фармацевтикалық өнеркәсіптер өзінің күш-қуатын жаңғыртып, мемлекет пен халықтың сеніміннен шығуы керек. Қазіргі таңда фармацевтикалық өнеркәсіптер өндіріс пен маркетингтік шараларды инвестициялау үшін қаражат жеткіліксіз болуына байланысты ірі шет елдік фирмалармен бәсекеге түсе алмайды. Сол себепті, мемлекет тарапынан қолау және «Тиісті өндірістік тәжірибе» (GMP - GoodManufacturingPractice) халықаралық стандарттарын кеңінен енгізу фармацевтикалық өнеркәсіптердің бір қалыпты жақсы жұмыс жасауын қамтамасыз етіп, Қазақстан тұрғындарын қауіпсіз, сапалы және қол жетімді дәрілік заттармен қамтамасыз ете алады.

Фармацевтикалық нарық – мемлекеттің маңызды экономикалық секторының бірі болып табылады. Біз фармацевтикалық нарық туралы сөз қозғағанда дәрілік заттар айналым сферасын, сонымен қоса оларды өндіру, тіркеу, стандарттау, сапасын бақылау, көтерме және бөлшек сауда айналымына шығаруын және т.б. білдіреміз.

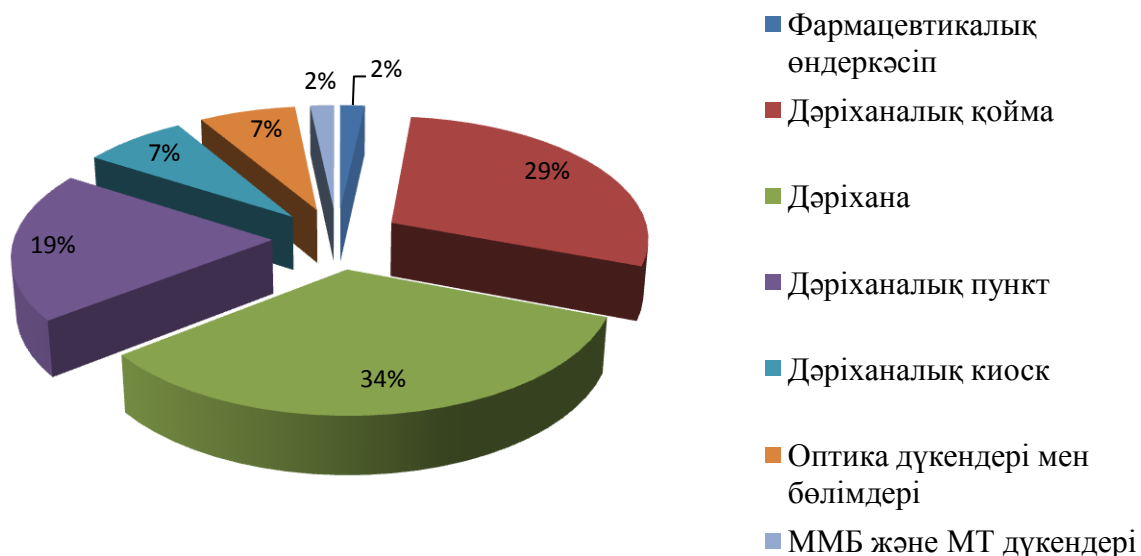
GMP — бұл дәрілік заттар өндірісін жүргізетін кәсіпорындарға сәйкесінше персоналдарды оқыту және біліктілігін арттыру, құрал - жабдықтарға, өндірістік цехтар бөлімдеріне, ингредиенттер сапасына, дәрілік тауарлардың сақталуы мен транспортталуына қойылатын талаптар жиынтығы.

Қазақстандық фармацевтикалық өнеркәсіптерінде «Тиісті өндірістік тәжірибе» GMP халықаралық стандарттарын енгізудің негізгі міндеттері:

- өнеркәсіптердің барлық технологиялық және бақылау құжаттарының тиісті препараттың тіркеу-құжаттамасына сәйкестігі;
- дәрілік препараттар өндірісінің ережесін қатал сақталуын бақылау;
- тұрғындарды тиімді және сапасы кепілдендірілген дәрілік заттармен қамтамасыз ету;
- халықтың денсаулығын сақтауды және ұлт қауіпсіздігін қолдау.

Қазіргі таңда республика бойынша фармацевтикалық қызметпен 11 149 нысан айналысады. Оның ішінде фармацевтикалық өндеркәсіп – 108, дәріханалық қойма – 1 781, дәріхана – 7 074, дәріханалық пункт – 1 205, дәріханалық киоск – 454, оптика дүкендері мен бөлімдері – 423, ММБ және МТ дүкендері – 104 тіркелген [1].

Фармацевтикалық нысандар

Сурет 1- Қазақстан Республикасында тіркелген фармацевтикалық нысандар

Қазақстан Республикасы бойынша алдыңғы қатардағы отандық фармацевтикалық өнеркәсіптерден келесілерді атауға болады: «Химфарм» АҚ, Santo Member of Polpharma Group маркасымен, «Абди Ибрахим Глобал Фарм» ЖШС, «Нобел АФФ» АҚ, «Ромат» фармацевтикалық компаниялары, «Нұр-Май Фармация» ЖШС, «Қарағанды фармацевтика кешені» АҚ.

Қазақстанның 25 жылғы тәуелсіздік жылдары фармацевтика саласы үлкен даму жолдарынан өтті. Салада қиындықтар, жіберілген қателіктер болды және салаға кездейсоқ адамдар келді. Бірақ бүгінгі күні фармацевтика саласын дамытуға және әлемдік деңгейге көтерілуге үлкен жігер бар. Саланың нарықтық жағдайға өтуіне қарай, фармацевтикалық кадрларды дайындауға қажетті көңіл аударылу керек. Қазіргі таңда фармацевтика саласына мамандарға деген қажеттілікті анықтайтын талдаулар толық жүргізілмейді. Сондықтан да салаға нақты қанша маман дайындау қажеттігін атап айту қиындық туғызады. Бұл мәселені шешу үшін фармацевтикалық кадрлардың ревизиясын жүргізу қажет, сонымен қатар ғылыми тұрғыда басқа мемлекеттердің тәжірибесін пайдаланып кадрларға деген қажеттілікті анықтау қажет.

Бүгінгі күнде еліміздегі нарықтық қарым-қатынастар жүйесінде әлеуметтік-экономикалық салада, сонымен қатар негізгі қоғамдық және жеке құндылықтар жүйесінде айтарлықтай өзгерістер болып жатыр. Соның нәтижесінде, қоғамның мамандықтарға деген талабы, ал жұмыс берушілердің мамандарға деген талабы өсуде. Осы жағдай білім беру жүйесінің, оның ішінде кәсіби білім беру жүйесінің өзгертілуін талап етеді. Қазіргі күндері қоғамдағы фармацевтикалық мамандардың рөлі, қоғамда жүріп жатқан өзгерістермен қатар үнемі өзгеріп отыруда. Фармация саласында жаңа білімдер негіздері: коммуникативтік дағдылар, фармакоэкономика, фармацевтикалық биоэтика, фармацевтикалық логистика, дәрілік заттарды тиімді қолдану, клиникалық фармация және тағы басқалары қалыптасуда. Осыған байланысты, фармацевтикалық мамандардың қажеттілігін, олардың рөлі мен қоғамдағы бүгінгі күнде атқаратын қызметтерін зерттеудің қажеттілігі өзекті мәселелердің біріне айналып отыр.

Мемлекеттің фармацевтикалық өнеркәсібіне мамандардың қажеттілігін анықтау мақсатында саланың материалды-техникалық базасын және педагогикалық кадрларды дайындау қажет. Фармацевтикалық білім халықаралық білім беру ісінің тәжірибесіне сүйеніп және «2020 жылға дейін ҚР денсаулық сақтау жүйесінің дамуы» бағдарламасына сәйкес болуы қажет. Фармацевтикалық білім сапалы кәсіби маман дайындауға барлық жағдайлар жасалуы қажет және үздіксіз мамандығын жетілдіріп (қайта дайындау және біліктілігін арттыру) отыруы қажет. Фармацевтикалық білім берудің дамуының стратегиялық бағыттары:

1. «Фармация» және «Фармацевтикалық өндіріс технологиясы» мамандықтары бойынша кадрларды дайындау;
2. Фармацевтикалық саланың даму жолдарын және өндірістік фармацияға қажетті мамандарды ескере отырып дайындау;

3. Ғылыми-педагогикалық кадрларды дайындау және фармацевтика ғылымын дамыту [2].

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасында фармацевтикалық қызметкерлерді даярлауды жоғары және орта кәсіптік білімді қажет ететін мамандықтардың тізіміне енгізілген «Фармация» мамандығы бойынша жүргізеді. Білім беруді жоғары және орта кәсіптік фармацевтикалық оқу орындары мекемелері бекітілген дипломнан кейінгі мемлекеттік білім беру стандарттарына сәйкес жүзеге асырады.

«Медицина және фармацевтика мамандықтарының номенклатурасын бекіту туралы» ҚР ДСМ – нің 2009 жылдың 24 қарашасындағы № 774 бұйрығына сәйкес жоғары фармацевтикалық білімі бар қызметкерлердің келесі мамандықтары бекітілген:

• фармация (жалпы фармацевтикалық тәжірибе);

Мамандықтың бағыттары:

- Фармацияның басқарылуы және экономикасы (фармацевт-ұйымдастырушы, фармацевт-менеджер, фармацевт-инспектор, фармацевт-маркетолог, тауар танушы);

- дәрілердің технологиясы (фармацевт-технолог);

- дәрілік заттардың сапасын бақылау және сертификаттау (фармацевт-аналитик);

- аналитикалық диагностика және сот - химиялық сараптамасы (фармацевт-химик-токсиколог).

• Орта фармацевтикалық білімді мамандықтар:

- фармация (фармацевттің ассистенті).

Осы бұйрыққа сәйкес, «Фармация» мамандығы үшін келесідей біліктілік түрлері бекітілген:

• «фармацевт» - жоғарғы кәсіби білім алған мамандар үшін.

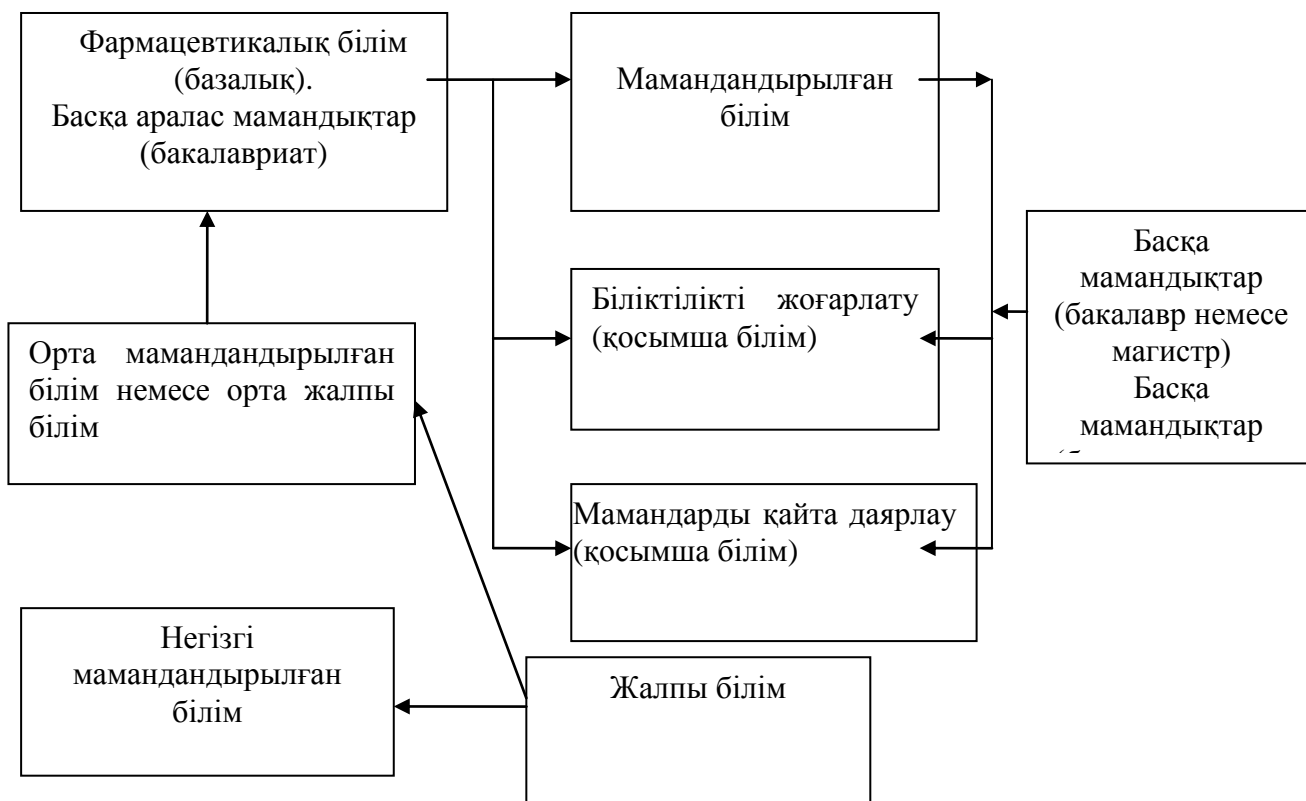
• «фармацевттің ассистенті» - орта кәсіби білім алған мамандар үшін [3]. Мамандардың біліктілігіне қойылатын талаптарды талдау негізінде білім деңгейлері әртүрлі жоғары және орта фармацевтикалық білімі бар мамандардың негізгі қызметтері мен міндеттерін қарастырдық.

Тиісті өндірістік тәжірибенің ережелеріне сүйеніп, жоғарғы фармацевтикалық білімі бар мамандардың негізгі жұмысы сипатталды: «Фармацевттер, тиісті өнеркәсіптік тәжірибе ережелеріне сәйкес, дәрілік заттар өндірісі саласындағы заңдық және басқа да нормативтік – құқықтық актілерге сүйеніп, дәрілік заттармен және басқа да фармацевтикалық тауарларды өндірумен, шығарумен, халықты қамтамасыз етумен, денсаулық сақтауды ұйымдастырумен, әлеуметтік қамсыздандырумен, т.б. фармацевтикалық жұмыстар мен қызметтерді орындайды».

Орта фармацевтикалық білімі бар мамандардың негізгі қызметі: «Фармацевттердің ассистенттері дәрілік заттар өндірісі саласындағы заңды және басқа да нормативтік – құқықтық актілерге сүйеніп, фармацевттің бақылауымен фармацевтикалық жұмыстар мен қызметтерді орындайды» [3].

Өндірістік фармацевтика саласының дамуы үшін білім беру бағдарламаларымен дайындалған мамандар саны жеткілікті болуы қажет. Қазіргі заманауи талаптарға сәйкес өндірістік фармация және жалпы фармацияға қажетті мамандықтар қатары фармацевтика саласына дайындайтын нормативті құжаттардағы мамандықтарға сәйкес келмейді. Сондықтан, мамандықтар мен қызмет қатарын қайта қарау және фармация нарығының талаптарына сәйкестендіру қажеттілігін тудырып отыр.

Фармация саласындағы мамандарға қойылатын талаптар, фармацевтикалық мамандардың денсаулық сақтау саласындағы рөліне, халықтың денсаулығын қорғау үшін атқаратын қызметіне, мамандардың кәсіби біліктілігін қолдау үшін мемлекеттік реттеудің қажеттілігіне сәйкес анықталуы керек. Бұл талаптар фармацевтикалық қызметкерлердің, денсаулық сақтау жүйесіндегі рөлі мен атқаратын қызметіне байланысты, өз міндеттерін білікті орындауын қамтамасыз етуші мемлекеттік іс-шаралар жүйесінің бір бөлігі болуы керек. Қызмет ету барысында тұрақты компетенттіліктің кепілі болатын кәсіби біліктіліктің қажетті деңгейін қамтамасыз ету үшін сәйкесті білім алу жүйесінде (жоғары немесе орта фармацевтикалық білім), магистратурада оқыту арқылы мамандарды тәжірибелік қызметке дағдылау, фармацевтикалық мамандардың біліктілігін жоғарылату жүйесі, мамандардың білімдері мен дағдыларын аттестациялау жолымен олардың кәсіби компетенцияларын бағалау, мамандардың үздіксіз кәсіби дамуы негізінде жүзеге асады (сурет 2).

Сурет 2 – Фармацевтикалық білім берудің жаңа заңнамалар талаптарына сәйкес сызбасы

Отандық фармацевтикалық өнеркәсіптерде жоғары білімді мамандар фармацевт, фармацевт – технолог, фармацевт - аналитик және халықаралық стандарттар бойынша мамандарға деген қажеттілік анықталуда. Фармацевтикалық мамандардың біліктілігі мен номенклатурасына қойылатын талаптарды нормативтік - құқықтық талдау барысында мамандар қатарына жаңа лауазымдар қосу тізбегі жасалды. Фармацевтикалық мамандардың кәсіби білімін жетілдірудің жүзеге асырудың негізгі бағыттарын қалыптастырылды.

ӘДИБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Информация по контролю фармацевтической деятельности // Министерство Здравоохранения Республики Казахстан URL: <http://kkmfz.mz.gov.kz> (дата обращения: 15.04.2014.).
- 2 Т.Арыстанова. «О стратегии развития фармацевтического образования в Казахстане» URL <http://ca-news.org> - (дата обращения: 26.10.2009)
- 3 Медицина және фармацевтика мамандықтарының номенклатурасын бекіту туралы. 2009, - № 774. – 146 б.

К.М. Елшибекова, А.Р. Шопабоева

*Казахский Национальный медицинский университет им. С.Д. Асфендиярова,
кафедра фармацевтических дисциплин*

СОСТОЯНИЕ КАДРОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Резюме: Эффективная работа предприятия во многом зависит от персонала и определяется уровнем его профессионализма, образованности и компетентности, высококвалифицированным менеджментом. Персонал

является основным потенциалом предприятия, той неотъемлемой частью, внутренним движущим ресурсом, благодаря которому осуществляется достижение поставленных стратегических целей.

Ключевые слова: фармацевтическая промышленности, фармацевтические кадры, должности

K.M. Yelshibekova, A.R. Shopabayeva

THE ANALYSIS OF A STATE PERSONNEL PROVIDING IN PHARMACEUTICAL INDUSTRY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Resume: The effective work of the enterprise largely depends on the personnel and is determined by the level of its professionalism, education and competence, highly qualified management. Personnel is the main potential of the enterprise, that integral part, an internal driving resource, thanks to which the achieved strategic goals are achieved.

Keywords: Pharmaceutical industry, pharmaceutical staff, positions